

**KATEDRA JĘZYKÓW
SPECJALISTYCZNYCH
ORAZ KOMUNIKACJI
MIĘDZYKULTUROWEJ**
Wydział Filologiczny UŁ

Łódź, 04.06.2023

dr hab. Julia Mazurkiewicz-Sułkowska, prof. UŁ
Katedra Języków Specjalistycznych oraz Komunikacji Międzykulturowej
Uniwersytet Łódzki
julia.mazurkiewicz@uni.lodz.pl

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

MGR ALEKSANDRY WOJNAROWSKIEJ

p.t. „TENDENCJE NOMINACYJNE W BUŁGARSKIEJ I SŁOWACKIEJ TERMINOLOGII OKULISTYCZNEJ W UJĘCIU KONFRONTATYWNYM”

Przedłożona do oceny praca doktorska pani Aleksandry Wojnarowskiej stawia sobie za cel pokazanie tendencji nominacyjnych w bułgarskiej i słowackiej terminologii okulistycznej oraz przeprowadzenie analizy konfrontatywnej badanego leksykonu terminologicznego. Już we wstępie należy doprecyzować, że zakres badań ograniczono do jednowyrazowych jednostek terminologicznych pochodzenia klasycznego (internacjonalizmów). Taką decyzję autorka uzasadnia prymarnością, elementarnością oraz nadrzędnością znaczeniową terminów jednowyrazowych.

Licząca 264 strony rozprawa składa się ze wstępu (str. 4-8), dwóch obszernych części (str. 9-226), podsumowania (str. 227-231), wykazu skrótów (str. 232-233), bibliografii (str. 234-251), streszczenia w języku polskim (str. 252-254), streszczenia w języku angielskim (str. 255-257), streszczenia w języku słowackim (str. 258-260) i streszczenia w języku bułgarskim (str. 261-264).

Praca jest napisana w języku polskim, poprawność którego nie budzi większych zastrzeżeń. Jedynie nieliczne literówki powinny być poprawione, jeżeli monografia miałaby być wydana drukiem, np. *wkłaściwy* (str. 137), *poświadczo* (str. 151).

Recenzowana dysertacja ma bardzo przejrzysty układ. Część pierwsza, składająca się z siedmiu rozdziałów, ma charakter teoretyczno-metodologiczny. Autorka szczegółowo przedstawia w niej literaturę przedmiotu oraz definiuje kliniczny termin okulistyczny jako podstawową jednostkę jej badań. Precyzuje, że przez tendencje nominacyjne rozumie prawidłowości towarzyszące procesowi nazywania pojęć oraz kierunek, w jakim ten proces zmierza. Doktorantka słusznie zauważa, że orzekanie o tendencjach w nominacji terminologicznej wymaga uwzględnienia szerszego kontekstu, zarówno językowego jak i pozajęzykowego, który został przedstawiony w rozdziale drugim tej części pracy. Szczegółowo zostało omówione również zjawisko internacjonalizacji, charakterystyczne dla terminów o źródłosłowie klasycznym. Rozdział czwarty jest poświęcony zagadnieniom struktury formalnej terminu. Zdefiniowano w nim metatermin *terminoelement*, określający elementy pochodzenia obcego, obecne w strukturze analizowanych jednostek. Z kolei problematyka motywacji terminologicznej została omówiona w rozdziale piątym.

Do tej części pracy nie mam żadnych zastrzeżeń. Przekaz jest logiczny, klarowny, pokazuje, że doktorantka swobodnie porusza się w wybranym temacie i jest osobą niewątpliwie kompetentną do prowadzenia badań terminologicznych. Aparat pojęciowy również jest przejrzysty. Mgr Wojnarowska wykazuje się dużą precyzją w stosowaniu terminologii i uzasadnianiu doboru aparatu pojęciowego. Omówiona literatura przedmiotu jest wielojęzyczna i uwzględnia wszystkie najważniejsze pozycje na temat terminologii, terminografii, a także nominacji terminologicznej.

Część druga - empiryczna - składa się z 54 podrozdziałów, z których każdy jest poświęcony analizie poszczególnych terminoelementów, wchodzących w skład analizowanych terminów. Każdy podrozdział zawiera szczegółowe wnioski, pozwalające ustalić i skonfrontować tendencje nominacyjne w bułgarskiej i słowackiej terminologii okulistycznej. Objęte opisem terminoelementy zostały wyekscerpowane z przygotowanego przez doktorantkę glosariusza bułgarsko-słowackiego, z językiem polskim jako wyjściowym (metajęzykiem). W pracy przeanalizowano łącznie 717 jednostek terminologicznych, w tym 342 bułgarskich i 375 słowackich. Terminy pochodzą z dwóch rodzajów źródeł materiałowych. Pierwszym z nich są specjalistyczne opracowania leksykograficzne, zawierające terminy wraz z ich definicjami, zaś drugim - literatura specjalistyczna, na którą

składają się między innymi podręczniki, internetowe bazy danych i materiały wykładowe. Wyłonione w ten sposób terminy nie są ogólnie zdefiniowane, ale ich największą zaletą jest autentyczność i aktualność.

Właściwe badanie empiryczne polegało na analizie i porównaniu formy zewnętrznej (struktury formalnej) oraz formy wewnętrznej terminu. Tę drugą autorka rozumie jako relację, zachodzącą między strukturą formalną a cechami nazywanego pojęcia. Rolę tertium comparationis pełnią definicje, zbieżność których świadczy o międzyjęzykowej ekwiwalencji terminologicznej.

Jak już wspomniano we wstępie, zakres obserwacji ograniczono do terminów jednowyrazowych, zbiór których również ograniczono wyłącznie do klasycyzmów (jednostek zbudowanych z terminoelementów pochodzenia greckiego i/lub łacińskiego). Jak zauważa autorka, stanowią one najbardziej liczną i reprezentatywną grupę. Doktorantka zdaje sobie jednak sprawę z tego, że w literaturze przedmiotu nie ma spójnego opisu elementów pochodzenia obcego. Są one pojmowane bardzo różnie (np. jako afiksy, afiksoidy, człony złożzeń i in.) i czasami jednoznaczne zaklasyfikowanie takich konstrukcji do derywatów lub wyrazów złożonych jest problematyczne. Autorka zauważa również, że i w słowackiej, i w bułgarskiej terminologii okulistycznej występują także terminy rodzime, ale nie są one objęte analizą w recenzowanej dysertacji. Z jednej strony rozumiem taką decyzję, ponieważ pozwoliła ona na klarowność i precyzję badawczą, z drugiej strony wydaje mi się, że konfrontacja między zbiorami z uwzględnieniem zarówno klasycyzmów, jak i terminów rodzimych, mogłaby przynieść wiele ciekawych wniosków (zwłaszcza w aspekcie konfrontatywnym). Mam jednak nadzieję, że zgromadzony przez doktorantkę materiał językowy będzie punktem wyjścia dla kolejnych badań.

Niewątpliwie najmocniejszą stroną recenzowanej pracy jest dokładność, konsekwencja i rzetelność przeprowadzonej analizy (druga część dysertacji). Autorka osiągnęła swój cel, którym było zbadanie tendencji nominacyjnych, zachodzących w bułgarskiej i słowackiej terminologii okulistycznej, traktowanej jako podsystem terminologii medycznej. Udało jej się wyłonić prawidłowości towarzyszące procesowi nadawania nazw pojęciom okulistycznym. Zauważono również, że w definicjach terminów-interakcjonalizmów często są zawarte rodzime odpowiedniki, ale częstotliwość ich występowania różni badane zbiory, ponieważ w przypadku definicji w języku bułgarskim częściej pojawia się wykładnik w postaci terminu internacjonalnego, podczas gdy w definicjach słowackich częstszym wyborem terminografów są terminy rodzime.

Analiza pokazała, że w obu językach tendencje nominacyjne z jednej strony dążą do nowoczesności, zaś z drugiej, korzystają z klasycznych etymonów, nadając tym samym leksykonowi terminologicznemu uniwersalny i międzynarodowy charakter. Można w tym przypadku mówić o tendencjach konserwujących, przejawiających się w nazewnictwie nowych jednostek chorobowych, sprzętów i czynności medycznych za pomocą klasycznych konstrukcji grecko-łacińskich.

W części drugiej, podczas analizy poszczególnych terminoelementów, autorka zwróciła uwagę na ciekawe przykłady, kiedy tożsame formalnie terminy leksykalizują pojęcia z zakresu różnych specjalizacji. Autorka pisze, że „oznacza to, że w ramach badanych systemów terminologicznych, istnieją dwa terminy o ekwiwalentnej strukturze formalnej. Nie można jednak w ich przypadku stwierdzić kongruencji, ponieważ odnoszą się do różnych pojęć w ramach innych specjalizacji medycznych” (str. 151). Szkoda, że doktorantka nie podjęła się głębszej analizy takich przypadków, chociażby próby określenia z jaką specjalizacją najczęściej dochodzi do tego typu zbieżności formalnej, czy istnieje w tym zakresie jakaś prawidłowość? Mam jednak nadzieję, że przypadki te będą jeszcze objęte opisem w kolejnych opracowaniach.

Z niektórymi zawartymi w pracy stwierdzeniami trudno się zgodzić, np. na str. 146 autorka pisze „Dodatkowo w języku słowackim nie poświadczono ekwiwalentu dla terminu bułgarskiego *перифталмит*, co świadczy o węższym zasobie jednostek terminologicznych w okulistyce słowackiej”. Ciężko jednak wyobrazić sobie sytuację, że we współczesnej medycynie jakieś pojęcie nie jest znane lekarzom z poszczególnych krajów. A skoro jest znane, to musi być też jakoś nazwane. To że ekwiwalent może być wyrażony w sposób bardziej opisowy (terminem wielowyrazowym) lub, że nie był on ujęty w opracowaniach, na podstawie których tworzono korpus, nie oznacza, że jego nie ma. Myślę, że wystarczyłoby stwierdzenie, że ekwiwalentu nie odnotowano w badanym materiale.

Nie można również zgodzić się ze stwierdzeniem na temat synonimii terminologicznej, o której na stronie 215 doktorantka pisze „Tego typu synonimia nie jest zjawiskiem pożądanym, które świadczy o niskim stopniu precyzji terminologii okulistycznej”. Oczywiście synonimia / wariantywność jest sprzeczna z zasadą jednomianowości w terminologii, jednak trzeba przyznać, że nie ma leksykonu terminologicznego, w którym nie dochodziłoby do synonimii terminologicznej. Idąc dalej tym tokiem rozumowania należałoby stwierdzić, że wszystkie terminologie charakteryzuje niski stopień precyzji. Zresztą na str. 228 autorka sama przeczy swojemu wcześniejszemu twierdzeniu, ponieważ pisze, że wariantywność form klinicznych terminów okulistycznych świadczy „o pewnej dynamice

procesów nominacyjnych”. Powstaje więc pytanie, czy wspomniana wariantywność jest dla doktorantki świadectwem niskiego stopnia precyzji, czy też dynamiki procesów rozwojowych?

Powyższe uwagi mają charakter wyłącznie polemiczny i nie wpływają na wysoką ocenę recenzowanej dysertacji, która jest przykładem rzetelnego opracowania naukowego o solidnych podstawach teoretycznych.

Uwzględniając powyższe, stwierdzam, że rozprawa doktorska p. Aleksandry Wojnarowskiej p.t. „Tendencje nominacyjne w bułgarskiej i słowackiej terminologii okulistycznej w ujęciu konfrontatywnym” spełnia wymogi pracy naukowej, a doktorantka wykazała się nie tylko obszerną wiedzą teoretyczną z zakresu badań terminologicznych, ale także umiejętnością przeprowadzenia rzetelnej analizy naukowej o charakterze konfrontatywnym.

Wnioskuje tym samym o dopuszczenie pani Aleksandry Wojnarowskiej do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora, w tym do publicznej obrony recenzowanej rozprawy,

Julia Mazurkiewicz-Sułkowska

dr hab. Julia Mazurkiewicz-Sułkowska, prof. UŁ